

УДК 728.82(447.83)

Волошенко В. О.

Львівська національна академія мистецтв

ХУДОЖНІЙ МЕТАЛ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОСТОРІ ЛЬВОВА ОСТАННЬОЇ ТРЕТИНИ XX — ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Волошенко В. О. Художній метал в архітектурному просторі Львова останньої третини XX — початку XXI століття. Розглянуто особливості й динаміку розвитку художнього металу у Львові останньої третини XX — початку XXI ст.; твори, технологічні та стилеві тенденції творчості львівських майстрів архітектурного, скульптурного, декоративного металу. У контексті реконструкції та забудови Львова аналізується специфіка понять «архітектурний простір» та «архітектурне середовище», визначається роль художнього металу в процесі естетизації історичного центру і нових районів міста 1970–1980-х рр. Окреслюються окремі тенденції та стилеві особливості розвитку художнього металу Львова 1990-х рр. і початку XXI ст. Проаналізовано художньо-стильові особливості творів окремих митців художнього металу останньої третини XX — початку XXI ст., які зробили значний внесок у формування нової естетики архітектурного простору Львова.

Ключові слова: Львів, художній метал, архітектурний простір, архітектурне середовище.

Волошенко В. А. Художественный металл в архитектурном пространстве Львова последней трети XX — начала XXI века. Рассмотрены особенности и динамика развития художественного

металла во Львове последней трети XX — начала XXI в.; произведения, технологические и стилистические тенденции творчества львовских мастеров архитектурного, скульптурного, декоративного металла. В контексте реконструкции и застройки Львова анализируется специфика понятий «архитектурное пространство» и «архитектурная среда», определяется роль художественного металла в процессе эстетизации исторического центра и новых районов города 1970–1980-х гг. Определены некоторые тенденции и стилистические особенности развития художественного металла Львова 1990-х гг. и начала XXI в. Проанализированы художественно-стилистические особенности произведений отдельных мастеров металла последней трети XX — начала XXI в., которые внесли значительный вклад в формирование новой эстетики архитектурного пространства Львова.

Ключевые слова: Львов, художественный металл, архитектурное пространство, архитектурная среда.

Voloshenko V. Artistic metal in architectural space of Lviv in the last third of XX — beginning of XXI of century. Background. In the 20th century the Ukrainian architectural artistic metal made an extremely complicated way: in 1920s began its dynamic revival, but during the postwar years the use of metal in the construction industry was limited, the development was frequently interrupted, the high cost restrained the distribution, until in the modern architectural practice the image of many urban places became inconceivable without the usage of metal structures and parts. The exclusive architectural spaces and local territorial objects generally became a ground for a creative breakthrough among which Lviv plays a special part. From this perspective there have been considered the special aspects and dynamics of the development of the artistic metal of Lviv in the last third of the 20th — at the early 21st century; pieces, technological and stylistic trends of art of Lviv experts of architectural, sculptural, decorative metal. In the context of the reconstruction and building-up issues of Lviv the particularity of concepts of “architectural space” and “architectural environment” is analyzed. The development trends of the artistic metal of the 1970s — at the early 21st century have been specified, the artistic and stylistic specific aspects of the creations of the artists who made a significant contribution to the formation of a new aesthetics of the architectural space of the city have been analyzed. The architectural space and architectural environments of Lviv are deemed to be a part of its general space not only as the functional one, but first of all, as the aesthetic value that is perceived owing to the emotional and sculptural qualities of the artistic metal.

Objectives. Regarding the study status and timeliness of the topic the aim of publication became a discovery of the main development trends and stylistic specific aspects of the artistic metal of Lviv in the last third of the 20th — at the early 21st century in the formation context of the architectural space and architectural environment of the city. Among the main objectives of the investigation are: the analysis of the historical and artistic conditions of the development of the architectural artistic metal of Lviv of the named period, specifying the most significant characteristics of the aesthetic

Рецензент статті: Голод І. В., кандидат мистецтвознавства, професор, зав. кафедри книжкової та станкової графіки, Українська академія друкарства

formation of the architectural space and architectural environment of the city, finding out the tendencies and the stylistics features of the creation of the modern Lviv artists of the artistic metalwork.

Methods. The methodology of the investigation is based on the analysis, classification and critical re-evaluation of the artistic processes and creations of the last third of the 20th — at the early 21st century. In the work there are used the general scientific (the analysis and classification of sources, the statistical analysis of the material, the comparative analysis) and exactly scientific (specific) methods of investigation (work with sources, archive and iconographic materials; field surveys — measuring, photographing etc.). As the leading one, with the aim to find out the artistic and stylistic specific aspects of the study subject, which are the creations of the artistic metal in the architectural space of Lviv, there is used the art review of the creations of the artistic metal. Separate tasks of the complex character were solved at the interdisciplinary level. The complex character of the investigation methods has proved to be effective for the art studies estimation of the artistic metal role in the modern architectural space of Lviv, for the discovery of historical and artistic achievements and creative innovations.

Results. Due to the conducted investigation it was found out that: the projects of the accelerated and different for planning and stylistics building-up of Lviv in the last third of the 20th — at the early 21st century, the process of city urbanization determined the tendency of the unbalanced realization of architectural and artistic ideas; consequently the modern metal items in the city architecture are frequently getting purely autonomous features, individual spatial and artistically imaginative characteristics; there has been pointed out the increasing role of the artistic metal in the process of the anesthetization of the new housing complexes of the city (the 1970s — 1990s), introduction of the objects and restoration actions in the historical environment of the city (the end of the 1990s — the early 2000s); it became noticeable from the beginning of 1990s the intention of the artists of the active development of the innovative artistic metal for the ecclesiastical architecture and historically memorial objects, as well as surmounting the applied character of the architectural and artistic metal; it was found out that most of the contemporary creations of the artistic metal are the results of the realization of the figurative conceptions and stylistic researches of innovative character.

Conclusions. During the last third of the 20th — at the early 21st century the artistic metal became one of the most effective ways of the anesthetization of the architectural space of Lviv. The artistic metal of the small architectural forms is the important element of the general compositional solution of the recreation areas of the city of both historical and contemporary planning. Among the modern objects there prevails a wrought iron sculpture which example can serve some art projects of the department of the artistic metal of Lviv National Academy of Arts as well as the compositions of the leading artists who successfully “cooperate” with the natural and architectural environment of the city. The investigation carried out in this article enables to specify the artistic metal as a specific denominator of the most disputed modern technologies that represent not only the excellence of the rational forms, but

also the high level of the imaginative and aesthetic sense. The further development of the investigation is advanced both in the historical perspective and in the perspective of the conceptually creative and artistically stylistic innovations of Lviv artistic metal at the beginning of the 21st century.

Keywords: Lviv, artistic metal, architectural space, architectural environment.

Постановка проблеми. Історія металу в архітектурі почалася, власне, з використання його естетичних властивостей, завдяки яким створювалися декоративно-художні ефекти архітектурних споруд. Згодом високотехнологічний, такий, що вимагає найвищої якості кожної деталі та філігранного стикування поверхонь, метал став уособленням найбільш претензійних технологій, котрі втілюють не тільки раціональність форми, а й її художній рівень. У ХХ ст. український архітектурний художній метал пройшов доволі складний шлях: у 1920-х рр. почалося його активне відродження, але у повоєнні роки застосування металу в будівництві обмежувалося, розвиток часто переривався, висока вартість стримувала поширення, аж поки в сучасній архітектурній практиці образ багатьох міських об'єктів став просто немислимий без застосування металевих конструкцій і деталей.

У сучасному архітектурному міському середовищі України художній метал більш-менш активно використовується останні 15–20 років. Полем для творчого «прориву» в основному стали ексклюзивні архітектурні середовища та локальні територіальні об'єкти, серед яких особливе місце посідає Львів. Архітектурний простір та архітектурні середовища Львова як частина його загального простору є не тільки функціональною, а й естетичною цінністю, що сприймається, значною мірою, завдяки емоційній і пластично-образній якості художнього металу. Металеві архітектурно-художні об'єкти, створені у Львові, мистецькі акції та вітчизняні видання останнього періоду привертають усе більшу увагу дослідників. Але ряд питань залишається відкритим, зокрема тих, що постають у площині проблем синтезу мистецтв у сучасному архітектурному просторі. До цього слід додати, що **актуальність даної теми** підсилює хронологічний фактор, адже мистецтво обробки металу у Львові другої половини ХХ ст., особливо в контексті розвитку архітектурного простору та архітектурного середовища міста, й досі залишається слабо вивченим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Протягом останніх двох десятиліть були опубліковані дослідження С. Боньковської [5; 6], Е. Сидор [14], М. Селівачова [13], О. Роготченка [12], А. Бень-Дронюк [4] та ін., де особливу увагу приділено проблемам історії і сучасного розвитку ковальства, частково — ювелірного мистецтва і декоративного литва. Помітну роль у розвитку сучасної історіографії художнього металу Львова відіграють праці Р. Шмагала, передовсім його «Енциклопедія

художнього металу» [17; 18; 19]. Упродовж тривалого періоду дослідник комплексно в різних аспектах розглядає проблематику цього виду мистецтва — в історичному, мистецтвознавчому, освітньому. На початку 2000-х рр. в Україні починають виходити у світ одразу кілька спеціальних періодичних видань, присвячених художньому металу, наприклад «24 карати», «Ювелірний вісник», «Журнал про метал», «Мир металла», «Ковальська майстерня» тощо, на сторінках яких з'явився ряд наукових і критичних публікацій. Важливе значення для вивчення архітектурного металу мають спеціальні праці дослідників архітектури і будівництва, наприклад відома монографія А. Мардера «Металл в архитектуре» [9]. Художньо-естетичні аспекти архітектурних просторів другої половини ХХ — початку ХХІ ст. знайшли своє відображення у колективних працях, наприклад «Архитектура Львова. Час і стилі. ХІІІ–ХХІ ст.» [2], монографіях і статтях В. Абізова [1], М. Габреля [20], Б. Посацького [10], Б. Черкеса [16] та ін. Історичне архітектурне середовище, його архітектурно-художні компоненти, архітектуру рекреаційних зон розглядали, зокрема, В. Тимофієнко [15], Л. Прибега [11], В. Кучерявий [21], В. Базилевич [3] та ін. Зазначені праці складають важливу основу для сучасного дослідження металу в архітектурному середовищі Львова. Разом із тим, оцінка сучасного наукового доробку в цілому засвідчує вибірковість досліджуваних мистецьких об'єктів і періодів розвитку художньої металообробки, серед яких найбільш проблематичним залишається стан вивчення художнього металу Львова періоду другої половини ХХ — початку ХХІ ст., в межах якого розгорталося дане дослідження.

Формулювання цілей статті. Виходячи зі стану вивчення й актуальності теми **метою** публікації стало виявлення основних тенденцій розвитку та стильових особливостей художнього металу Львова останньої третини ХХ — початку ХХІ ст. у контексті формування архітектурного простору та архітектурного середовища міста. Серед основних **завдань**: аналіз історико-мистецьких передумов розвитку архітектурно-художнього металу Львова означеного періоду, окреслення особливостей естетичного формування архітектурного простору та архітектурного середовища міста, виявлення тенденцій і стильових особливостей творчості львівських митців художньої обробки металу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після складної для розвитку мистецьких інновацій повоєнної доби, певним поштовхом до активного зацікавлення художнім металом став ряд виставок 1960-х рр., серед яких помітною є виставка декоративного мистецтва у Музеї мистецтва народів Сходу в Москві 1965 р. Серед мистецьких новинок виставки увагу глядачів привернув художній метал, передовсім карбована мідь, латунь, алюміній [19: 72]. Саме у 1960–1970-х рр. намітилася тенденція до використання пластичних можливостей металу для

розв'язання образотворчих завдань, звернень до історичної та народної культурно-мистецької спадщини, що значно розширило спектр композиційних і тематично-образних можливостей [5: 102]. Після розгрому шістдесятництва наприкінці 1960-х — на початку 1970-х рр., коли творчість майстрів образотворчого мистецтва жорстко контролювалася радянськими ідеологічними структурами, намітилася тенденція до реалізації образотворчих завдань засобами декоративного мистецтва. Значна кількість митців, зокрема львівських, звертається до царини декоративної творчості, починає реалізовувати авторські концепції засобами художньої кераміки, ткацтва, скла, металу тощо. Відповідно, зростала роль відділень декоративного мистецтва в обласних спілках художників, відділів і кафедр декоративно-вжиткового мистецтва у мистецьких училищах та вишах.

Приблизно тоді ж (друга половина 1970-х) художній метал починають застосовувати для естетизації архітектурного простору українських міст. Для Львова це був період реалізації нового генерального плану реконструкції та розбудови. Проект був розроблений київським інститутом «Діпроміст» (проектанти О. Рапопорт, М. Йориш, Є. Куц, Ю. Дубінський) за участю львівських архітекторів І. Базарника та А. Шуляра [2: 610]. Генплан визначив розвиток Львова як великого індустріального центру України на проектний період 1962–1990 рр. з орієнтовною розрахунковою кількістю населення до 700 тис. осіб, враховуючи також зростаючий рівень урбанізації. Основна ідея полягала в удосконаленні структури міста з її концентричним розвитком, перенесенні масового житлового будівництва на околиці, де була запланована забудова п'яти великих мікрорайонів [2: 611]. Особливо відповідальним завданням стало планування центральної частини та певні реставраційні заходи в історико-архітектурному середовищі Львова — це площа Ринок, прилеглі до неї квартали, вулиці і будівлі (архітектори Я. Новаківський, Р. Мих, А. Рудницький) [2: 612]. Це була перша після Другої світової війни спроба осмислення історичного центру Львова в контексті практичних та науково-теоретичних містобудівних і соціальних проблем, з урахуванням потреби його збереження, перспектив використання унікальної культурної спадщини в умовах індустріалізації та зростаючої урбанізації. Власне у центрі міста з'явилися перші художні металеві об'єкти сучасних авторів, інспіровані, наприклад, мотивами народного мистецтва і стилістичними формами сецесії. Це, зокрема, вивіска «Музею-аптеки» 1966–1967 рр. В. Кузнецова; рекламна вивіска клубу мисливців «Олень» 1964 р. (не збереглася), виконана Р. Петруком у техніках ковальства, карбування, слюсарної обробки; віконні ковані решітки магазину на пр. Шевченка, 26 (1967) тощо.

Дослідження ролі архітектурного-художнього металу потребує звернення до таких базових по-

нять, як «архітектурний простір» і «архітектурне середовище», увага до яких значно посилилася в сучасному мистецтвознавстві. Певною причиною є те, що «сьогодні, у процесі появи нових будівель і споруд, цікаво спостерігати як реалізується бачення архітектури в найширшому значенні цього слова (починаючи від функцій будівлі, її форми, внутрішнього змісту і кінчаючи впливом на людину і на навколишній простір)» [8]. Виходячи з цього архітектурний простір вважається, наприклад, своєрідною підмножиною фізичного простору або «перетвореною частиною зовнішнього простору, гармонійно сформованою матеріальними елементами, яка вміщає людину і забезпечує умови для організації її життєдіяльності, утворюючи при цьому основу художньої мови й естетичної цінності архітектури» [7]. Як наслідок, усталюється односторонній емоційний зв'язок конкретного архітектурного простору з людиною [10: 37].

У свою чергу, архітектурне середовище конкретизується простором, на який поширюється взаємодія людини з її оточенням. Але якщо простір реалізує рух від архітектури до людини, то середовище — від людини до архітектури. Окреслюючи поняття «архітектурне середовище», ми говоримо про поведінку людей, які здійснюють певну (наприклад, мистецько-творчу) діяльність у конкретному просторі. Таким чином, сучасні поняття архітектурного простору і архітектурного середовища співвідносяться як конкретні форми життєвих процесів і людської поведінки, як форми «сприйняття людиною світу, її відчуттів і переживань (середовище) в конкретному просторовому оточенні (простір)» [8]. Художній метал як продукт мистецької діяльності можна сміливо вважати одним із виразників архітектурно-художнього середовища і водночас дієвим засобом естетичного розвитку архітектурного простору.

Повертаючись до процесів естетизації архітектурного простору Львова, слід звернутися до творчості художника Б. Романця. На всеукраїнському рівні він дебютував на виставці у Києві, присвяченій 200-річчю від дня народження І. Котляревського (композиція «Еней був парубок моторний», 1969). Період творчої співпраці зі створеним 1971-го р. ливарним цехом Львівської кераміко-скульптурної фабрики дозволив Б. Романцю вдосконалити власну майстерність лиття та карбування листового металу, застосовувати його для художнього оформлення громадських екстер'єрів та інтер'єрів. Стилистику кованої пластики Б. Романця певною мірою визначили історично-стильові та народні художні форми. Наприклад, для кафе-бару «Театральний» митець створив 1973-го р. оригінальні відлиті з бронзи маски, що символізували міфологічну, театральну, цехову тематику, і карбовану з міді вивіску-світильник. Напрочуд вдалою виявилася кована мідна консоль «П'яний Кентавр» (1973), виконана Б. Романцем для наріжної частини фасаду історичної кам'яниці Абре-

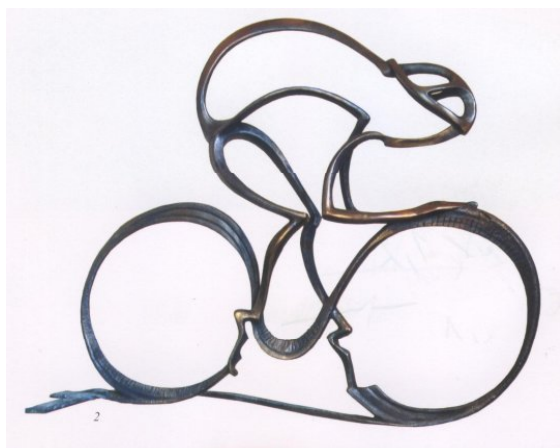
ків XVII ст. (перебудована 1769), розташованої на розі площі Ринок та вулиці Краківської.

Роль художнього металу стає помітною і в процесі естетизації архітектурного середовища нових районів, початок якого припав на другу половину 70-х — 80-ті рр. XX ст. Особливе місце в забудові Львова належить житловому масиву Сихів, що виріс на місці однойменного приміського села. В архітектурному просторі цього житлового масиву початку 1980-х рр. ми зустрічаємося з прикладами використання художнього металу, відмінними від практики уніфікованої архітектурно-художньої організації міст у СРСР 1940–1950-х рр. Наприклад, вул. Літунова (тепер вул. Довженка) 1983-го р. була обладнана ексклюзивними магістральними ліхтарями авторства Б. Романця (збереглися тільки фотографії) [19: 73, 93]. Композиція кожного з них включала ліхтарню класичної форми і фігурки казкових персонажів. Рельєфні силуети з карбованої міді вдало поєднувались із каркасною конструкцією ліхтарів і кольоровим склом. Це був новаторський підхід до вирішення функціонально-декоративних об'єктів, що не мав на той час аналогів в Україні. Важливо зауважити, що твори Б. Романця створювали характерний естетичний та емоційний настрій і справили помітний вплив на формування нового архітектурного середовища Львова.

До процесу інноваційного розвитку художнього металу активно долучився відомий львівський художник О. Боньковський. У тих самих 1980-х рр. з'явилася низка його талановитих архітектурно-художніх творів, виконаних для історичної частини Львова: емблема аптеки «Львів» на Митній площі 1987 р., брама кафе «Урарту» на вул. Вірменській 1982 р. та ін. На особливу увагу заслуговує внесок О. Боньковського у розвиток сакральної тематики архітектурно-художнього металу Львова, яка набула активного розвитку з початком незалежного періоду в історії України. Стилистика його творів для церков, авторська манера трактування релігійних тем, фігурних і декоративних мотивів від самого початку базувалася на тонкому відчутті митцем синтезу архітектурних і кованих пластичних форм, на мінімальних, на перший погляд, але ефективних технологічно-художніх засобах [6: 186].

Одним із найкращих прикладів може бути архітектурно-художній метал на території монастиря отців Василіанів у Львові. У даному випадку йдеться про два чудових ансамблі кованиго металу для церкви Св. Онуфрія і каплиці Благовіщення, в яких митцем використано концепцію пластично-образного вирішення функціональних елементів. Художньою домінантою екстер'єру каплиці стали двостулкові ковани двері «Ангели» (іл. 1). Мону-ментальні фігури прекрасно «вписані» у прямокутники дверей, гармоніюють з формою віконних отворів, високих сходів, з формами віконних решіток, огорожі сходів, вітража. Особливу роль тут виконує пружна лінія кованиго металу, за допомо-

Іл. 1. О. Боньковський.
Архітектурно-художнє
оформлення каплиці
Благовіщення монастиря
отців Василіанів. Залізо,
кування, вітраж, камінь.
Львів. 2003

Іл. 2. М. Дедишин. «Велосипедист».
Бронза, литво. Львів. 2008

Іл. 3. В. Цісарик. «Сажотрус на даху». Бронза,
литво. Дах ресторану «Дім легенд», Львів,
вул. Староєврейська, 48. 2010

Іл. 4. О. Золотарьов. Пам'ятник рок-музиканту
С. Кузьмінському. Нержавіюча сталь, полірування.
Львів, ЛКП «Музей "Личаківський цвинтар"». 2014

гою якої автор не тільки створив контури фігур, а й надав їм, що особливо прикметно, маси й об'єму. Йдеться про лінію як про важливий засіб створення художньої форми, що у творах О. Боньковського часто стає наближеною до графіки. Такий зв'язок помітний і в композиціях архітектурно-художнього металу церви Св. Онуфрія (1550, з добудовами XVIII–XIX ст.), передовсім у кованих огорожі сходів (1999) — у силуетах ченців, їхніх рук, що тримають свічники, кадила, релікварії тощо.

На початку XXI ст. інноваційні концепції об'ємно-просторової пластики активно розробляє цікава своєю творчістю група художників. Один із них, М. Дедишин, свої композиції кованого заліза часто доповнює бронзою, каменем, деревом, що дозволяє йому працювати на межі фігуративної і декоративної пластики, станкових і архітектурно-просторових концепцій. Унаслідок цього його творчість часто і влучно, беручи до уваги оригінальне пластичне вирішення художніх форм у техніці кування, називають «скульптуро-ковальством» [19: 78].

Арт-об'єкт М. Дедишина «Альпініст» на фасаді магазину туристичного спорядження на вул. Городецькій у Львові (2008) став оригінальним пластичним об'єктом абстрагованих форм, що вдало гармоніює з металевим обрамленням балкону будинку [19: 107]. Подібними рисами позначені твори й інших українських митців початку XXI ст., наприклад С. Корнієнка у Харкові («Телефон», 2005), Р. Велігурського у Рівному («Object TRAMP», 2008) та ін. Співзвучною соціально-культурному проекту розвитку у Львові велосипедного руху стала серія арт-об'єктів М. Дедишина «Велосипедисти» (іл. 2). Образний характер, композиція, структура творів надають їм як станкових, так і урбаністичних просторових форм. Один із найбільш оригінальних творів в образі «бравого вояка Швейка» був створений для велосипедного турнікету біля входу до Львівської ратуші.

У цьому самому контексті цікавою для подальшого дослідження художнього металу в архітектурному середовищі Львова є творчість львівського скульптора В. Цісарика. Значна частина доробку цього, без сумніву, талановитого митця пов'язана з історичним простором Львова і, відповідно, з фактологічною, сюжетно-легендарною, образно-символічною основами міської історії. Це образи львівських цехових майстрів, магістрантів, пивоварів та ін. Один із таких культових образів львівського Середньовіччя і Ренесансу — міського сажотруса — створений митцем у просторі прилегло до пл. Ринок Староєврейського кварталу. Це найбільш високо розташована у Львові бронзова скульптурна композиція на даху будівлі ресторану «Дім легенд» (вул. Староєврейська, 48), котра стала як одною з художніх доміант історичного центру міста, так і об'єктом уваги численних туристів (іл. 3).

Висвітлюючи особливості розвитку сучасного художнього металу Львова, обов'язково слід звер-

нути увагу на рекреаційний архітектурний простір міста. Власне рекреаційні зони стають ще одним важливим об'єктом для впровадження нових творчих ідей. Особливо привабливою для архітекторів і художників була і залишається територія Стрийського парку. Початок історії парку сягає 1887 р., коли напередодні відкриття Крайової промислової виставки він був закладений австрійською владою з метою «прикрасити місто і викликати захоплення гостей виставки» [21: 145]. До таких архітектурно-художніх об'єктів слід віднести ковану скульптурну пластику, огорожі, вхідну браму зі сторони вул. У. Самчука, металеві деталі фонтанів, декоративні урни, ковані деталі лав, ковані ліхтарі, більшість яких реконструйована або виготовлена в наш час. Із царини художнього металу одним із цікавих об'єктів Стрийського парку є, наприклад, металева скульптурна композиція «Вода» (дипломний твір кафедри художнього металу Львівської національної академії мистецтв), яка вдало поєднана зі структурою і ритмом кам'яного каскаду.

Кілька вдалих інноваційних ідей на початку XXI ст. було реалізовано в архітектурно-художньому просторі львівських історично-меморіальних об'єктів. Статуарна і декоративна пластика меморіального змісту, зокрема металева, давно стала одною з традиційних в історії мистецтва Львова. У сучасних концепціях помітною є відмова митців від звичних фігурних символічних композицій. Натомість активно розробляється ідея абстрагованих об'єктів, часто підкреслено простих геометричних пропорцій, у яких художня форма і зміст становлять єдине ідейно-композиційне ціле, а основна увага спрямована на технологію і візуальні ефекти, прикладом чого може слугувати надгробний пам'ятник 2014-го р. відомому львівському рок-музиканту С. Кузьмінському, встановлений київським скульптором О. Золотарьовим на Личаківському кладовищі у Львові (іл. 4).

Тенденцію все зростаючого зацікавлення історичними пам'ятниками однозначно слід віднести до сучасних тенденцій розвитку художнього металу Львова. Наприкінці 1990-х — на початку 2000-х рр. історичний архітектурно-художній метал Львова став об'єктом особливої уваги науково-реставраційних організацій, вітчизняних і зарубіжних реставраторів. 1997-го р. (проект Гетеборзького університету та Львівської національної академії мистецтв) була проведена реставрація декоративних кованих дашків і брам будинків XIX ст. Реставрація архітектурного кованого металу — огорож балконів, віконних решіток, окуття дверей, флюгерів — була виконана у рамках спільного українсько-німецького проекту «GIZ» і Львівської міської ради («Муніципальний розвиток та оновлення старої частини м. Львова») [19: 88].

Висновки. Упродовж останньої третини XX — початку XXI ст. художній метал став одним із найбільш ефектних засобів естетизації архітек-

турного простору Львова. Разом із тим, сучасні проекти пришвидшеної та різної у стильовому плані забудови, процес урбанізації міста визначили тенденцію нерівномірної реалізації будівельних і архітектурно-художніх ідей. Як наслідок, металеві художні об'єкти часто набувають в архітектурі міста автономних рис, індивідуальних просторових і пластичних характеристик.

Серед тенденцій розвитку художнього металу в архітектурному просторі Львова слід зазначити посилення його ролі в естетизації нових мікрорайонів (1970–1990-ті), введення окремих об'єктів і реставраційні заходи в історичному середовищі міста. Помітною від початку 1990-х рр. стала тенденція до активного відродження і розвитку художнього металу для церковної архітектури.

Стійкою стала тенденція подолання художниками «вжитковості» архітектурних металевих деталей та елементів. Переважна більшість сучасних творів художнього металу є, швидше, результатом реалізації образотворчих концепцій, формальних і стильових пошуків інноваційного характеру.

Художній метал малих архітектурних форм у парках Львова є важливим елементом загально-го композиційного вирішення рекреаційних зон міста як історичного, так і сучасного планування. Серед сучасних об'єктів переважає металева кована скульптура, прикладом чого можуть слугувати кілька мистецьких проектів кафедри художнього металу Львівської національної академії мистецтв, а також брами, ліхтарі, вказівники та ін., що вдало «співпрацюють» із природним і архітектурним середовищем.

Проведене у статті дослідження дає змогу визначити художній метал як своєрідний знаменник найбільш претензійних сучасних технологій, що уособлюють не тільки досконалість раціональної форми, а й високий рівень художнього смаку.

Обрана тема має перспективу подальшого розвитку як в історичному аспекті, так і в аспекті ідейно-творчих і художньо-стильових інновацій львівського художнього металу другої половини ХХ — початку ХХІ ст.

Література:

1. Абизов В. А. Теорія розвитку архітектурно-будівельних систем / В. А. Абизов. — К., 2009. — 240 с.
2. Архітектура Львова : Час і стилі. XIII–XXI ст. / Ю. О. Бірюльов. — Л., 2008. — 720 с. : іл.
3. Базилевич В. В. Художній метал у формуванні архітектури палаців XVIII–XX ст. м. Львова : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. арх. : 18.00.01 / Базилевич В. В. — Львів : НУ «Львівська Політехніка», 2008. — 18 с.
4. Бень-Дронюк А. До питання про художнє литво дзвонів в Західній Україні в 20–30-х рр. ХХ ст. (діяльність фірми Бринського) / А. Бень-Дронюк // Вісник ЛАМ. — Львів : ЛНАМ, 2000. — С. 181–192.
5. Боньковська С. М. Ковальство на Україні (XIX — початок ХХ ст.) / С. М. Боньковська. — К. : Наукова думка, 1991. — 112 с.
6. Боньковська С. Модерн в українській сакральній металопластичі / С. Боньковська // Народознавчі зошити. — 1999. — № 2. — С. 186.

7. Иконников А. В. Между утопией и реальностью [Электронный ресурс] / А. В. Иконников // Архитектон : Известия вузов. — 2012. — № 39. Приложение. — Режим доступа : http://archvuz.ru/2012_33/3. — Название с экрана.
8. Лобанов А. В. Восприятие архитектурного пространства и архитектурной среды в современной архитектуре [Электронный ресурс] / А. В. Лобанов // Известия вузов. — 2008. — № 23. — Режим доступа : http://archvuz.ru/2008_3/1. — Название с экрана.
9. Мардер А. П. Металл в архитектуре / А. П. Мардер. — М. : Стройиздат, 1980. — 232 с.
10. Посацький Б. С. Простір міста і міська культура (на зламі ХХ–ХХІ ст.) / Б. С. Посацький. — Л. : НУ «Львівська політехніка», 2007. — 206 с.
11. Прибега Л. В. Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України : методологічний аспект / Л. В. Прибега. — К. : Мистецтво, 2009. — 304 с.
12. Роготченко А. Кованний метал глазами искусствоведа / А. Роготченко // Журнал о металле : всеукраинский специализированный журнал о кузнечном искусстве. — 2006. — № 2 (8). — С. 32–26.
13. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) / М. Р. Селівачов. — К. : Редакція вісника «Ант», 2009. — XVI. — 408 с. : іл.
14. Сидор Е. Художній метал в архітектурі Львова першої третини ХХ ст. : проблеми збереження / Е. Сидор // Вісник ЛНАМ. Спецвипуск V. — 2008. — С. 60–65.
15. Тимофієнко В. І. Енциклопедія архітектурної спадщини України : Тематичний словник багатотомного видання / В. І. Тимофієнко. — К. : Українська академія архітектури, 1995. — 367 с.
16. Черкес Б. С. Проблема ідентичності в процесі формування центральних громадських просторів у Львові / Б. С. Черкес // Вісник НУ «Львівська Політехніка». — 2006. — № 568. — С. 3–11.
17. Шмагало Р. Т. Металообробні школи / Ростислав Шмагало // Енциклопедія художньої культури. Мистецька освіта. Бібліографія, документи, теорія. — Л. : ЛНАМ, 2013. — 518 с. : іл.
18. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ — середини ХХ ст. : структурування, методологія, художні позиції / Р. Шмагало. — Л. : Українські технології, 2005. — 528 с. : іл.
19. Шмагало Р. Енциклопедія художнього металу. В 3 т. / Р. Шмагало. — Л. : Априорі, 2015. — Т. II : Художній метал України ХХ — поч. ХХІ ст. — 275 с. : іл.
20. Gabrel M. Strategia organizacji przestrzennej i Krajobrazowej Nadsanskiego Regionalnego Parku Krajobrazowego / M. Gabrel // Roczniki Bieszczadzkie. — Krakow, 1998. — Vol. 7. — S. 177–184.
21. Kucheriavyi V. P. Sady i parky Lvova / V. P. Kucheriavyi. — Lviv, 2008. — 360 s. : il.

References:

1. Abyzov V. A. Teorija rozvytku arhitekturno-budivel'nyh system. Kyiv, 2009, 240 p.
2. Arkhitektura L'vova : Chas i stili. XIII–XXI st. Yu. O. Biryul'ov. Lvov, 2008, 720 p. : il.
3. Bazylevykh V. V. Hudozhnij metal u formuvanni arhitektury palaciv XVIII–XX st. m. L'vova : avtoref. dys. ... na zdobuttja nauk. stupenja kand. arh. : 18.00.01. Lviv : NU «L'vivs'ka Politehnika», 2008, 18 p.
4. Ben'-Dronjuk A. Do pytannja pro hudozhnje lytvo dzvoniv v Zahidnij Ukraini v 20–30-h rr. XX st. (dijal'nist' firmy Brylins'kogo). Visnyk LAM. L'viv : LNAM, 2000, pp. 181–192.
5. Bon'kova's'ka S. M. Koval'stvo na Ukraini (XIX — pochatok XX st.). Kyiv : Naukova dumka, 1991, 112 p.
6. Bon'kova's'ka S. Modern v ukrai'ns'kij sakral'nij metaloplastytsi. Narodoznavchi zoshyty, 1999, no. 2, pp. 186.

7. Ikonnikov A. V. Mezhdū utopiei i real'nost'yu. Arkhitekton : Izvestiya vuzov. 2012, no. 39. Prilozhenie. Available : http://archvuz.ru/2012_33/3. (In Russian).
8. Lobanov A. V. Vospriyatie arkhitekturnogo prostranstva i arkhitekturnoy sredy v sovremennoy arkhitekture. Izvestiya vuzov. 2008, no. 23. Available : http://archvuz.ru/2008_3/1. (In Russian).
9. Marder A. P. Metall v arkhitekture. Moscow : Stroyizdat, 1980, 232 p.
10. Posats'kiy B. S. Prostir mista i mis'ka kul'tura (na zlami XX–XXI st.). Leningrad : NU «L'vivs'ka politehnika», 2007, 206 p.
11. Prybjega L. V. Ohorona ta restavracija ob'ektiv arkhitekturno-mistobudivnoi' spadshhyny Ukraїny : metodologichnyj aspekt. Kyiv : Mystectvo, 2009, 304 p.
12. Rogotchenko A. Kovanny metall glazami iskusstvoveda. Zhurnal o metalle : vseukrainskiy spetsializirovannyj zhurnal o kuznechnom iskusstve. 2006, no. 2 (8), pp. 32–26.
13. Selivachov M. R. Leksikon ukraїns'koї ornamentiki (ikonografija, nominatsiya, stilistika, tipologiya). Kyiv : Redaktsiya visnika «Ant», 2009. XVI. 408 s. : il.
14. Sydor E. Hudozhnij metal v arhitekturi L'vova pershoї tretyni XX st. : problemy zberezhenija. Visnyk L'NAM. Special Edition V, 2008, pp. 60–65.
15. Tymofijenko V. I. Encyklopedija arkhitekturnoi' spadshhyny Ukraїny : Tematychnyj slovnyk bagatotomnogo vydannja. Kyiv : Ukraїns'ka akademija arhitektury, 1995, 367 p.
16. Cherkes B. S. Problema identychnosti v procesi formuvannya central'nyh gromads'kyh prostoriv u L'vovi. Visnyk NU «L'vivs'ka Politehnika», 2006, no. 568, pp. 3–11.
17. Shmagalo R. T. Metalooobrobni shkoly. Encyklopedija hudozhn'oi' kul'tury. Mystec'ka osvita. Bibliografija, dokumenty, teorija. Leningrad : L'NAM, 2013, 518 p. : il.
18. Shmagalo R. Mystec'ka osvita v Ukraїni seredyny XIX — seredyny XX st. : strukturuvannja, metodologija, hudozhni pozycii'. Leningrad : Ukraїns'ki tehnologii', 2005, 528 p. : il.
19. Shmagalo R. Encyklopedija hudozhn'ogo metalu. V 3 t. Leningrad : Apriori, 2015. Vol. II : Hudozhnij metal Ukraїny XX — poch. XXI st. 275 p. : il.
20. Gabrel M. Strategia organizacii przestrzennej i Krajobrazowej Nadsanskiego Regionalnego Parku Krajobrazowego. Roczniki Bieszczadzkie. Krakow, 1998. Vol. 7, pp. 177–184.
21. Kucheriavyi V. P. Sady i parky Lvova. Lviv, 2008, 360 p. : il.